

Från kojor och skog

Ur Hans-Erik Nilssons berättelser

Folk var rädda när åskan gick. Vid Brännåsbodarna var det många hushåll och när åskan gick så klämde dom in sig i Annersnildelen i den ena av stugorna. 3,5 kilometer österut fanns byn Mörtsjön, bestående av två gårdar. Där bodde Oskar Lidström (Mörtsjö-Oskar). Han såg att det skulle bli åska och förstod att dom satt uppe i Brännåsen och bävade.

Då tog han med sig sin vevgrammofon och några skivor, gick dit och spelade för dom. Till skillnad från dagens känsliga teknik så reagerade en vevgrammofon ingenting på oväder eller dålig täckning.

Ett tag bodde Mörtsjö-Oskar i en koja vid Abborrtjärn. Oskar var också skomakare.

Min farfar besökte honom ibland. Oskar bjöd ju på kaffe. På skomakarbänken hade han en sockertopp, så när han serverat kaffet tog han skohammaren och slog lös en flisa från sockertoppen.

I kojan fanns vägglöss. När Oskar fick se en lus på väggen så dammade han till med skohammaren.

Det fanns visst märken överallt på väggarna.

Från kojor och skog

Ur Hans-Erik Nilssons
berättelser

Matsäckmjölken

På måndan var den färsk. På tisdan var den god.

På onsdan var den ankommen. På torsdan var den gammal.

På fredan var den sur. På lördan var den glottrig.

Då gick den att äta igen.

Det är inte slipsknutar och pressveck som har byggt vårt folkhem.

Det är folk som har levt på matsäck.

Vilhelm Lindströms kommentar när han fick höra
att nu var det värme på motorsågs-handtagen:

”Nog brukte man väl väl hålle sej varmen!”

Från kojor och skog

Ur Hans-Erik Nilssons berättelser

Sagesperson :

Vilhelm Lindstein

Vilhelm Lindsteins storebror Edvin var född 1898. När Edvin var 16 år körde han timmer i Gransjöberget med en ung norsk häst. Det var ju körning på doning en lång bit, men sista biten nerför berget var så brant att dom fick lossa geten och släpa ner lasset sista biten mot sjön. Nu hände det så att geten inte lossnade, utan lass och häst bar iväg nerför berget. Allt hamnade i "åvält". Hästen blev sönderslagen men kunde ta sig till "byss", men måste slaktas. Vilhelm sa att det var en mycket bra häst.

Sådana jobb fick en sextonåring göra.

Också Vilhelms berättelse:

Vilhelm var 14 år och högg timmer och bodde med sin far och några andra i en primitiv koja nära Västermörtssjön. En dag i veckan skulle Vilhelm till byn för att "läsa för prästen".

Vanligast fick han ju gå, men en dag var det så kallt att hans far, Nisse, inte vågade släppa iväg honom ensam. Han bäddade ner pojken i en släpa och offrade en arbetsdag.

Och när man hört vilka fordringar Nisse Lindstein hade på sig själv, sina hästar och sina söner, då undrar man ju varför det var så viktigt med dessa läsdagar för prästen.

Sagesperson:

Linnéa Westerlund

"Spetjedisken"

I hushållet var det många karlar som levde borta på matsäck under veckorna. På lördagsafton kom dom hem och hade med sig slarvstrumpor och så det allra värsta - spetjedisken! Det var att lägga i blöt och skrapa, blötlägga och borsta och skrapa.

Att dom själva skulle diska av det värsta medan det var hanterligt - den tanken fanns inte.

Från kojor och skog

Ur Hans-Erik Nilssons berättelser

Hört av många:

När Stor-Ulla slogs med björn

På Milsjöflon finns en gip som kallas Ullavika. Anledningen: Stor-Ulla, som visst kom från Sörbygden. Hon var getare. En gång kom en björn och tog en get. Men Storulla fick tag på en "torragla" och dängde björnen så han släppte geten.

Beskrivning av koja

Algot Olssons beskrivning av en koja där han bodde en gång:

"De va som e hagahörn, ma e stenrös åt ene sia"

Från Sulåkojan

Sagesperson: Hadar Pierre

Vintern 1928 bodde det avverkare i Sulåkojan vid Sörån. Erik Lysén från Hällesjö hade med sig en kristallmottagare. En kväll i veckan hade Ernst Rolf ett program på radion. Avverkarna plitade ihop ett brev till Sveriges Radio och Ernst Rolf.

Hadar Pierre skidade fram till Hällesjö en kväll och postade brevet. Den aktuella kvällen, nästa vecka, satt dom ju i spänd förväntan. Jo då! Ernst Rolf sände en glad hälsning till manskapet i Sulåkojan!

Från kojor och skog

Ur Hans-Erik Nilssons berättelser

Olycksöden:

Vintern 1890 var det avverkning i Sösjöhöjda. Skogsägare och huggare bodde på Långholmen vid Sörsjön.

En kväll kom inte Erik Petter Svensson till kojans. Dom andra fick ju iväg att leta honom.

Han hade tippat med lasset och kommit i kläm och nästan rivit av det ena låret. Sent på kvällen hade dom fått honom till byn. Nästa dag, hästskjuts till Kälarne, tåg till Bräcke. Övernattning i Bräcke. Först tredje dagen tåg till Östersund och lasarettet.

Han dog i blodförgiftning den 16/3 1890.

- - -

Våren 1923 hade Erik Pierre d.ä. huggit sig våldsamt under flottningen i Sörån. Hur han kom till byn vet jag inte, men han måste ju till läkare. Dom hade tydligen fått kontakt med Ernst Olsson från Sörbygden och han lyckades köra bil ända upp till Olhansveboa.

Det var den första bil som var upp till Åsen i Hällesjö.

Från kojor och skog

Ur Hans-Erik Nilssons berättelser

Jag var väl 10-12 år när jag hörde Algot Olsson och Gustav Persson komma in på Finnhinke.

Algot mindes Finnhinke litegrann, men Gustav hade bara hört talas om honom. Algot sa att Finnhinke var "utleva", men han klarade livhanken med att stänga haga. Det hade varit dans i byn.

Någon frågade: Var du på dansen? - Ja! Va de roligt? - Ja! Fick Finnhinke stryk? - Nä!

- Ja då var det väl inge roligt.

Berättare: Erik Lindstein:

Att vara ensam när hästen hamnat i "åvält":

Erik Lindstein körde timmer med Faxe från Skålfloknul'n. Dom var på väg upp och hästen halkade till på någonting och föll omkull. Hästen hamnade så dumt att fötterna var högre upp än kroppen. Turligt nog hade han ramlat på höger sida, så Erik kunde spänna upp seltygen.

Nu låg hästen tryckt mot några granar som var i vägen och måste huggas bort. Det var vrångt och farligt, för han fick ju hugga under hästen och stubbarna fick inte bli vassa. Nå! När detta var klart tog Erik helt resolut lös tömmarna, knöt ihop alla Faxes fötter, stjälppte hästen ett halvt varv och då kunde Faxe ställa sig på benen igen.

Jag minns Faxe, en snäll, stor ardenner med tre vita fötter.

Från kojor och skog

**Ur Hans-Erik Nilssons
berättelser**

Annershansjohan

Johan Andersson, född 1894, körde timmer i 52 vintrar åt Skönviks bolag, senare SCA. Dom hade det väldigt knapert, så dom hade inte råd att köpa en rejäl häst, utan dom hade köpt en mÄrr, som ju redan var nerkörd.

Johan fick börja köra timmer när han var 13 år. Första vintern hjälpte hans far till, men han var så söndervärkt av reumatism att han måste sluta. Märren var ju inget vidare heller, så när Johan hade lagt på ett släplass så tog han själv en stock under varje arm och gick bakefter.

Min farfar högg åt Johan ibland och han sa att Johan drog lika mycket som "mära".

Han hade ett särskilt handlag med hästar. Dom sa att Johans hästar skulle dra tills dom dog, utan ens en tömsläng.

Johan var också mycket musikalisk. Han spelade piano med bägge händerna, fast dom var så stora. Han var självlärd.

Jag minns en gång, när Johan hade lånat häst av oss. Då han kom tillbaka så var maten nästan klar, så mina föräldrar sa: "Ät hen du Johan!" Ja, då ville han gå och sätta sig vid pianot och spela en stund tills att maten var färdig.

Det hände också någon gång, när mamma kom in, att det hördes pianospel inifrån huset. Det var på den tiden när folk "hälse på". Om det inte fanns någon inne, så gick Johan och satte sig vid pianot och spelade, mjukt och fint, bara lite på gehör, som han själv sa.

Så slutar denna berättelse om Annershansjohan. Han som blev över 90 år gammal och som hade arbetat 52 vintrar i skogen.

Hans-Erik på bron med pipa

Hans-Erik Nilsson, Brännan, Hällesjö

Hans-Erik föddes i maj 1947 på Åsen i Hällesjö av Gertrud och Valfrid Nilsson, som nummer två av fyra barn, Engla, Hans-Erik, Sonja och Gullik.

Det blev 6 år i skolan i Hällesjö och 1 år i Sörbygdén. Under de sista åren i skolan var han kortast i klassen. Efter att ha slutat skolan skulle han börja arbeta i skogen. Han hade dock problem att få arbetsbok. Provinsialläkaren Per Uddén tyckte att han var för klen, så han ville inte skriva på. Det hela löste sig dock med hjälp av syster Hillevi i Sörbygden, precis som så många andra gånger. Hon ordnade en arbetsbok.

Arbetet i skogen bestod av avverkning, men kanske framför allt körning med häst, vilket han sedan fortsatte med under många år fram till 1969.

Arbetet i skogen bestod av avverkning, men kanske framför allt körning med häst, vilket han sedan fortsatte med under många år fram till 1969.

De stora intressena har alltid varit skogen och naturen. Dessa har sedan tagit sig mångahanda uttryck genom åren. De har stimulerat hans konstnärliga ådra. Många gånger har han tagit sig ut på skidor för att med akvarellblock avbilda något i naturen,

ofta fåglar. När det varit för kallt och för svårt att måla akvarell har han målat med krita.

Hans-Erik har också snickrat mycket under åren. Snickra betyder här inte att vara snickare, för det kan man inte beskylla honom för att vara, utan fastmer att skulptera i trä. Ett flertal älgskulpturer har det blivit under åren, bland annat en hel älgfamilj, som är ett riktigt mästerverk. Många har säkert också hunnit se tjädern på hans egen tomt och vildsvinet på granntomten innan naturen tog tillbaka dem.

Hans-Erik med timmerdoning och häst

Hans-Erik med snickrad älgfamilj

Under några år blev det också arbete med lera och keramik.

Hans-Erik har också sjungit en del genom åren. Det har mest blivit visor och kanske mest Dan Andersson.

Han har dock aldrig uppträtt offentligt. Det har liksom inte legat för honom även om vi är några som har haft glädjen att höra honom sjunga och tyckt att fler ska få chansen att höra hans sång, men nej, den vägen verkar stängd. Han vill inte hamna i något fack.

Skådespelarbanan har han också provat. Två gånger i Vildhussen, 1992 och 1993 samt många gånger i Västvattentjuven.

Det stora naturintresset har gjort Hans-Erik mycket kunnig om vår flora och fauna. Kanske allra störst är hans kunskaper om fåglar. Alla fågelarter i Jämtland känner han om än inte fullständigt alla fågelläten. Ja, han me-

nar att han väl känner de flesta arter i Sverige, men säger helt blygsamt att det nog finns några snäppor, som han inte behärskar helt.

Under åren 1983-2002 var Hans-Erik aktiv i projektet Berguv nord Z. Projektet gick bra och man avslutade det 2002. Hans-Erik hade då fött upp och släppt ut 21 berguvar.

Han har också vid flera tillfällen bedrivit fågelrehabilitering hemma. Vid ett tillfälle kom Hans-Erik fram till en skjuten älg. Där satt en kungsörn och åt i högönskligt vålmåga. När den sen skulle lyfta klarade den inte det. Hans-Erik tog med sig örnen hem. Länsstidningen fick reda på det och skickade en reporter, Ingvar Eriksson, som undrade varför örnen inte kunde flyga.

-Han är ju för tung, fick han till svar, som den självklaraste sak i världen. Den hade helt enkelt ätit för mycket älgkött.

Hembygdskultur är också ett område som Hans-Erik ägnat sig mycket åt. Han har tidigare varit med i styrelsen för Hällesjö Hembygdsförening, men är numera endast medlem. Han berättar om en utställning i Kälarne skola påsken 1972, där man visade snickrade skulpturer av Hans-Erik och Erland Jonsson filmade utställningen med smalfilm. Ingen (utom möjligen Erland själv) har sett filmen, men den lär finnas kvar, varför det kunde vara lämpligt att ta fram den för att visa i den nya filmlokalen i Västnede Byförening.

Som fårägare, hästkarl och lantbrukare är det viktigt att kunna stänga hagar. Att bygga gårdesgårdar lärde han sig av Gunnar Blom och Nils-Erik Aronsson. Att klyva spån och

lägga spåntak lärde han sig själv, som så mycket annat.

Många känner nog Hans-Erik som mästaren på att laga kolbullar. Det är väl inte så konstigt menar han. Det var den enda maten som gubbarna själva kunde laga, när de låg ute på arbete i skogen och inte hade någon kvinna med som skötte hushållet. Han har förstått att detta att laga kolbullar blivit ett uppdrag för resten av livet. Han ser inte direkt plågad ut när han konstaterar det, sannolikt beroende på vetskapen om hur mycket usla kolbullar det lagas runt om i Norrland nu för tiden.

En sådan mångkunnig man kan väl inte leva ensam. Nej, förvisso inte. Sambon May Jörgensen finns vid hans sida liksom barnen Petter, Siri och Randi om än utflugna sedan många år. Flera bonusbarn finns i Danmark.

Ibland behöver man dock vara för sig själv. Hans-Erik söker ofta enskildheten och undviker offentligheten. Om man tittar lite närmare kommer man att upptäcka en riktig konstnär.

Eje Åhlander

*Hans-Erik
vid en gärdesgård han
själv har byggt*

Från kojor och skog

Hans-Erik Nilsson från Hällesjö har alltid lyssnat med stort intresse när äldre människor berättat historier från det förgångna. Han träffade mycket gammelfolk i sin barndom och nu har han börjat nedteckna sådant som han hört berättas. Han samlar sina berättelser under rubriken "Från kojor och skog" och han har välvilligt givit KälarneNytt rätten att publicera dem.

Här kommer de första:

Sagesperson:

Annershansjohan

Det var runt förra sekelskiftet, det var mycket kolning på skogarna, så också på Brännåsskogen. Där var en kolvedhuggare, en finne, som var onaturligt stark, så när kolvedkörarna skulle köpa havre, då lejde dom finnen att hämta havren.

Då vägde visst säckarna 80 kg. Han gjorde så, att han tog en säck en bit, så gick han tillbaka och hämtade nästa. En gång stötte han ihop med en hästflock. Det enda raka var att ta en säck under varje arm och hålla undan. Först när han kommit över Milsjöflon, ca 2,5 km, kunde han stanna och pusta ut.

Detta hände när Johan var liten, han var född 1894, och han minns den här finnen lite grann. Han var i Hällesjö ibland och kunde vara full nånting alldeles förbannat.

Sagesperson:

Aina Backman Nynäs

Det var strax efter första världskriget, mycket kolning på skogarna, så också på trakterna mot Västermörtsjön. Eftersom det var strax efter kriget var det ju smått om allting.

En kolkörare, han hette Helmer, efternamnet minns jag inte. Hans märr hette Dolly (det minns jag).

Nå, Helmer hade köpt nya skor av något slags konstläder (för det fanns ju ingenting annat). Ganska snart rev han sönder den ena skon, men en gubbe på Kämpensborg gjorde en näversko till honom. Helmer gick länge med en näversko på ena foten och en köpt sko på den andra och han fick ju höra kommentarer om att kanske näverskon var lika bra som den köpta.

"Fan vet om han inte e bättre!"

Hans-Erik Nilsson

Glass till kaffet

Det var på 20-talet, en pingst skulle de ha glass till kyrkkaffet. Edit Andersson visste om ett ställe där det fanns is länge. Hon bar is i hinkar och mes från Storstenhålet till sockenstugan. Detta berättade Algot Olsson.

Hans-Erik Nilsson 🌻

Om jorddragning Annerspers Maria berättade att här jorddrog dom sina barn för att eliminera risken att dom skulle drabbas av riset (engelska sjukan "rakitis"). För att kuren skulle ha bästa möjliga effekt så skulle det ju ske en torsdagsnatt, helst när månen var i nedan. *Hans-Erik Nilsson*

